

Dit boek verscheen voor het eerst in 2009. Beatrix was onze koningin, Jan Peter Balkenende was onze premier, en Johan Cruijff leefde nog. Iedereen keek naar *De Wereld Draait Door*, waar de BN'ers van toen hun opwachting maakten. Een financiële crisis was er al wel, maar een coronacrisis nog niet. Het was een ander land, maar op sommige punten toch ook wel hetzelfde.

VOORWOORD

Mensen denken dat taal is uitgevonden om elkaar beter te begrijpen. De redenering gaat als volgt: in de oertijd konden we nog niet praten. Dat was lastig, want als je iets duidelijk wilde maken, bijvoorbeeld: ‘Geef me die speer eens aan,’ dan moest je dat doen met wilde handgebaren, onder het uitstoten van woeste klanken. (Bekijk een kind van anderhalf dat nog net niet kan praten maar wel op zijn wenken bediend wil worden en je weet hoe frustrerend dat is.)

Dus gingen mensen praten:

‘Hé, zie ik daar een mammoet? Verdomd als het niet waar is.’

‘Ja, je hebt gelijk. Weet je wat ik doe? Ik pak even een speer, en ik hol erachteraan.’

‘Is goed!’

‘Doe-doei.’

Dieren zijn niet in staat tot het voeren van zulk soort gesprekjes. Daarom moeten ze veel meer in hun eentje doen. Omdat taal zo ongeveer het enige is waarin wij beter zijn dan dieren, vinden we taal voor het gemak

ook meteen heel belangrijk. We kunnen makkelijk samenwerken, elkaar waarschuwen en dingen leren. Daarom hebben wij het beter voor elkaar dan de dieren. Vinden we zelf. Maar dat is natuurlijk betrekkelijk. Een kakkerlak is in staat een atoomramp te overleven, waardoor hij een voordeel heeft ten opzichte van ons. Alleen omdat een kakkerlak zijn visie op de wereld niet aan ons kenbaar kan maken (bijvoorbeeld door middel van het schrijven van het boek *Een atoomramp is zeg maar echt mijn ding*) denken wij mensen nog steeds dat wij het beste bezig zijn.

Ikzelf ben er inmiddels aan gaan twijfelen. Ik heb namelijk het idee dat taal meer verwarring veroorzaakt dan duidelijkheid brengt. Sinds we kunnen praten, hebben we uitgevonden dat je om de hete brij heen kunt draaien, dat je nare dingen op een aardige manier kunt zeggen, dat je kunt slijmen, liegen, goedpraten, stinkende wonden maken en die met de mantel der liefde bedekken.

Hoe meer ik erop let, hoe meer ik ervan overtuigd raak dat mensen *bijna altijd* iets anders zeggen dan ze bedoelen. Zelfs een zin als ‘wil jij nog koffie?’ kan van alles betekenen:

1. ‘Wil jij nog koffie? Mooi, ik ook, dus als jij het even zet...’
2. ‘Wil jij nog koffie? Ik vraag het maar, want dan hoeven we het verder niet meer te hebben over die oersaai problemen op je werk.’

3. 'Wil jij nog koffie? Als je nee zegt betekent dat dat de sfeer verpest is en ik het op korte termijn ga uitmaken.'

Het is moeilijk om een volstrekt neutrale uitspraak te bedenken die ook echt heeft plaatsgevonden. Zelf kom ik, na lang nadenken, op iets wat ik vorige week zei: 'Waar is het zout? O hier.' Er was niemand in de kamer, dus misschien dat ik het er daarom zo neutraal uit kreeg.

De vraag is natuurlijk: moeten we hier depressief van worden? Dat mensen bijna altijd iets anders zeggen dan ze bedoelen? En dat het doel van taal (dingen duidelijker maken) totaal niet bereikt wordt?

Ehm.

Ik vind niet dat je er depressief van moet worden. Maar als je op een regenachtige middag toch denkt: verdomme, niemand begrijpt me en waarom kan ik niet goed zeggen wat ik wil en waarom zegt niemand wat hij denkt? Dan is het misschien opbeurend om in ieder geval eens te gaan onderzoeken waar het hem dan in zit, dat taal de wereld zo onduidelijk maakt.

Waarom gaan van de ene zin je nekharen recht overeind staan en wil je door de andere zin het liefst meteen naakt op de tafel gaan dansen? En waarom zijn die zinnen niet voor iedereen hetzelfde? Je zal maar een vriend hebben die zegt: 'Het gaat uiteindelijk toch om een stukje samenzijn.' Daar kun je toch niets meer mee? Behalve de mensen die echt zo'n vriend hebben, die kun-

nen er blijkbaar wel iets mee. Iedereen heeft een eigen taalsmaak, en dat is maar goed ook, anders zouden 'een stukje samenzijn'-jongens nooit liefde vinden.

Wat iemand stom vindt, ligt trouwens niet vast. Je kunt soms iemand tegenkomen die zó leuk is, dat een stomme zin vanzelf ook leuk wordt. Nu vind ik 'pak 'm beet, een x-aantal keer' nog vrij walgelijk, maar je weet maar nooit wie er nog op mijn pad komt. De taal verandert voortdurend en de mens gelukkig ook.

Kortom, elke bewering over taal is volstrekt subjectief en je kunt er niets over zeggen. Juist daarom is het zo leuk om er van alles over te zeggen. Toch is het niet de bedoeling om oekazes te gaan uitvaardigen over wat wel en niet door de beugel kan. Het is net als met kleding: witte sokken mogen niet, maar toen Michael Jackson ze aantrok waren ze ineens heel cool, om maar eens een historisch voorbeeld te noemen! De vergelijking met taal: je moet nooit te veel uitroeptekens gebruiken, tenzij je het zelf heel erg cool vindt en het met overtuiging brengt! Dan kan het weer wel!

Je kunt je eigen regels bedenken en die ook weer schenden. Als je er maar interessant genoeg bij kijkt, dan is het goed.

Aan de luisteraar of lezer ondertussen de taak om te proberen te begrijpen wat je bedoelt. Taal maakt alles onduidelijk, maar als je heel goed luistert hoor je wat mensen eigenlijk liever niet willen zeggen: wie ze zijn.

PS Veel stukjes in dit boek verschenen (soms in iets andere vorm) eerder in *nrc.next* (onder redactie van Ward Wijndelts, Margot Poll en Hans Nijenhuis), *NRC Handelsblad* (onder redactie van Paul Steenhuis), *Mind Magazine* (redactie: Henrike van Gelder en Renie van Wijk) of heb ik voorgelezen in het programma *Klare Taal* van Radio Nederland Wereldomroep, dat gemaakt wordt door Arie Bras. Er heeft ook eerder iets in *Viva Mama* gestaan.

Lekker je eigen
ding doen. Dat is
het Al-ler-belangrijkste.
Je ei-gen ding. Doen.

DING

Even visualiseren: jongensachtige man in T-shirt met mannendecolleté, met een broek die zogenaamd niet duur is, quasi-nonchalante gezichtsbehaving, misschien een petje, misschien een duimring en misschien een mystiek kettinkje om de hals uit Samoa of een andere spirituele locatie. Plaatje compleet?

Welnu, dit type man heeft een eigen taal. In deze taal is één woord heel belangrijk en dat is het woord 'ding' – of dat freudiaans is weet ik niet. Om verwarring te voorkomen: ding betekent voor dit soort mannen al lang niet meer 'object' of 'meisje' ('lekker ding'), want dat is ouderwets.

Nee, het ding is groter geworden. Het ding omvat eigenlijk het hele leven. 'Het belangrijkste is gewoon dat ik echt mijn eigen ding doe, weet je,' is een heel normale zin voor de jongensachtige man. Of: 'Als snowboarden je ding is, dan is Oostenrijk echt je plek.' Als Chris 'mannendecolleté' Zegers het niet allang gezegd heeft, dan gebeurt dat waarschijnlijk zeer binnenkort.

Het ding is niet alleen je passie of je favoriete bezigheid. Een ding kan ook vervelend zijn, want er hangt serieusheid omheen. 'Ik wil haar ouders best een keer een hand geven, maar om daar helemaal te gaan eten? Dan wordt het echt zo'n, zeg maar, ding.'

'Ding' kan trouwens ook gebruikt worden om een serieuze mening juist af te zwakken: 'Nee, ik vind vreemdgaan niet oké, maar dat is mijn ding, hoor.'

Het ding is dus belangrijk, maar gelukkig is het dusdanig vaag dat je er niet echt iets mee zegt, waardoor we allemaal goede vrienden blijven met onze mystieke kettinkjes. Giel Beelen zei een keer bij *De Wereld Draait Door*, omdat hij toch íéts moest zeggen: 'Ja, als Erik de Zwart vroeger op de radio kwam, dat was wel echt een ding, zeg maar.'

Een goed ding? Een slecht ding? Het zal wel sfeerverpestend zijn om hier duidelijkheid over te willen, maar dat is dan zeg maar weer mijn ding.

WEGVLUCHTEN

'Jaaaaa,' zei hij guitig, 'maar van jezelf kun je niet wegvluchten! Neenee!'

HUISGENOTEN

Op de televisie was de uitreiking van de AKO Literatuurprijs te zien. Sportverslaggever Kees Jansma zat in de jury (ondoorgegrondelijk gegeven, maar goed), en hij zorgde voor het opmerkelijkste citaat van de avond. Hij

vertelde namelijk dat hij stukjes uit het boek, waar hij voor de gelegenheid ‘ambassadeur’ van was, had voorgelezen aan zijn huisgenoten. Huisgenoten? Pardon? Woont Jansma in een commune? Of intrigerender nog: een studentenhuus?

Welnee. Jansma vond het blijkbaar gênant om het over ‘mijn gezin’ te hebben, of over ‘mijn vrouw’. En ergens is dat te begrijpen. ‘Mijn vrouw’ klinkt heel oud en grijs – ik ken mensen die het alleen hun strot uit krijgen als ze de aanhalingstekens duidelijk hoorbaar maken. (Er zijn ook mannen die hun vrouw dan maar hun vriendin blijven noemen; zij lijden aan het Peter Pansyndroom – niet volwassen willen worden). ‘Mijn man’ klinkt niet zozeer oud, maar wel alsof die man dan ook meteen over het geld gaat en de vakantiebestemming bepaalt.

Het is sowieso moeilijk om ‘degene met wie je bent’ aan te duiden zonder van jezelf te walgen. ‘Mijn vriend’ klinkt te meisjesbladachtig, te ‘Jij in zijn overhemd, dat vindt hij júíst sexy!’ ‘Mijn vriendje’ klinkt alsof de spreekster twee vlechtjes heeft, hoewel ze in de der-tig is. ‘Mijn vriendinnetje’ is daarentegen van de oude kunstenaar die in zijn stokoude vrouw met gehennaad haar op onnavolgbare wijze nog steeds het meisje van honderd jaar geleden ziet.

Goed, mijn partner dan? Klinkt alsof je niet wilt toegeven dat die ‘partner’ van hetzelfde geslacht is als jij. Mijn geliefde? Pathetisch, alsof je niet allang elkaars

sokken wast en platonisch tv-kijkt.

'Manlief' is tegenwoordig een populaire aanduiding, waarna de spreekster moet beginnen met een anekdote over de onhandigheid van de man. ('Manlief probeerde de wasmachine te bedienen – de volgende ochtend waren we nog aan het dweilen.')

De ergste term die ik ooit heb gehoord is 'mijn echtvriend'. Weliswaar niet getrouwd, maar wel echt samen, of: wel getrouwd, maar nog steeds vrienden hoor! Onvergeeflijk.

Het is dus, kort gezegd, een onmogelijk onderwerp. Alweer een reden waarom alleenstaanden ('Alleen-gáánden! Want je staat niet stil! Neenee!') het een stuk makkelijker hebben.

Ja, maar bedenk wel:
liefde is een werkwoord, hè.
Een werk-woord.

